

Sporen

TIJDSCHRIFT VOOR HERINNERINGS-EDUCATIE
DRIEMAANDELIJKS • JAARGANG 11 • NR. 45 • APRIL - JUNI 2011 • AFGIFTEKANTOOR: BRUSSEL X
EEN UITGAVE VAN VZW AUSCHWITZ IN GEDACHTENIS • WWW.AUSCHWITZ.BE • ERKENNINGNUMMER SPOREN: P602292

BELGIE - BELGIQUE

BRUSSEL X

1/9466

Ingekleurd(e) verleden(s)

Over de tentoonstelling *Gekleurd verleden. Familie in oorlog* die plaatsvond in de Sint-Pietersabdij te Gent, van 25 november 2010 tot 25 april 2011.

In een latere tekst hekelt Primo Levi het feit dat jongeren niet voldoende aandacht hebben voor getuigenissen. Zij vragen heldere en onverbloemde verklaringen, zegt hij, waaruit ondubbelzinnig blijkt hoe slachtoffer en beul zich tot elkaar verhouden⁽¹⁾. Primo Levi reflecteert bovendien over de verantwoordelijkheid van de getuigen zelf: "Is het ons gelukt, ons teruggekeerd, wat we beleefd hebben te begrijpen en begrijpelijk te maken? Wat men gewoonlijk onder 'begrijpen' verstaat, komt neer op 'vereenvoudigen'⁽²⁾". Even verder stelt hij dat de overlevering van de geschiedenis "wordt beheerst door die neiging de dingen zwart-wit te zien, zonder schakeringen of ingewikkeldheden⁽³⁾". Om deze ingewikkeldheden op een correcte manier te benaderen, is het volgens de auteur nodig het morele oordeel op te schorten en voorbij de clichés te denken. Deze tekst noemde Primo Levi "de grijze zone". De vergelijking is snel gemaakt tussen het werk van Primo Levi en de tentoonstelling *Gekleurd verleden* van curatoren Bruno De Wever (Instituut voor Publieksgeschiedenis) en Rudi Van Doorslaer (SOMA-CEGES). Dit *gekleurd verleden*, dat eigenlijk een meervoud verdient omwille van het brede gamma aan verhalen, zou met andere woorden

doordrongen zijn van het debat over kleurschakeringen en de grijze zone uit het werk van Primo Levi. De tentoonstelling legt inderdaad de nadruk op nuance en volgt het parcours van verschillende mensen uit tien Gentse families tijdens de Tweede Wereldoorlog. "Hoe reageren gewone mensen in een ongewone tijd⁽⁴⁾?" Op deze vraag tracht de tentoonstelling een antwoord te formuleren.

Getuigenissen vormen de kern van de tentoonstelling. De bezoeker doorloopt tien ruimtes die elk het verhaal van een familie vertellen. De opstelling is erg volledig: in de verschillende kamers zijn zowel papieren en foto's als video's en audiofragmenten te vinden. Volledig dus, ook omdat de getuigenissen ondersteund worden door archiefmateriaal en historische documenten. Op die manier kan de bezoeker elke getuigenis in de juiste context plaatsen en zich inleven in de situatie. Volledig, nogmaals, omdat de bezoeker actief moet deelnemen, zowel tijdens de tentoonstelling (de bezoeker hoort de stemmen van de getuigen door de audiogids en leert hen zo beter kennen) als achteraf: aan de uitgang werd uitzonderlijk een *telebox* geplaatst (een kleine cabine die dienst doet als audiovisueel dagboek, waarin de bezoeker persoonlijke indrukken kan nalaten op

INHOUD

- p.1-3 Ingekleurd(e) verleden(s)
- p.3 Publicatie & pedagogische piste(s)
- p.4-5 Famiekroniek in oorlogsverleden
- p.6-8 Hij maakte van mij weer een mens
- p.9 De zetel van de Gestapo in Brussel-Erkenning en bewaring
- p.10-11 Uitnodiging Prijs Stichting Auschwitz 2010-2011
- p.12 Expo «Passive witnesses, guilty witnesses?»

video). Net voor de *telebox* hoort men in een grote zaal tien historici en specialisten aan het woord, die elk op een monitor een verklarend commentaar toevoegen aan het parcours van de getuigen. Het uitgangspunt wordt als volgt voorgesteld: "oorlog dwingt tot keuzes. Die keuzes kunnen ook na 65 jaar de bezoeker moeilijk onverschillig laten⁽⁵⁾". Voor we hier op verder gaan, stellen we kort de verschillende getuigen en hun families voor.

(1) Primo Levi, *De verdrinkenen en de geredden* [1986], vert. Frida De Matteis-Vogels, Amsterdam, Meulehoff, p. 32.

(2) *Ibid.*, p. 31.

(3) *Ibid.*

(4) www.gekleurdverleden.be, bezocht op 24 mei 2011.

(5) *Ibid.*

www.auschwitz.be / nieuw e-mailadres: info@auschwitz.be

Liliane Steenhaute zit nog op school wanneer de oorlog uitbreekt en chaos veroorzaakt. Haar vader, een “zeer vaderlandslievend” man, tolereert de aanwezigheid van de Duitsers maar collaboreert niet met hen. De familie lijkt zich aan te passen aan de morele en sociale regels onder de bezetting. Dokter Albert van Dessel trekt naar Frankrijk wanneer het Duitse leger oprukt, maar keert later terug naar België. Hij oefent zijn beroep van geneesheer met veel toewijding uit en tracht zijn patiënten zo goed mogelijk te verzorgen. Rika Demoen groeit op in een “heel Vlaamsgezind” gezin (in haar familie is zelfs een vrijwilliger die aan het Oostfront het leven zal laten). Zelfs in augustus 1944, wanneer de geallieerden in aantocht zijn, blijft de familie bij haar standpunten. De kleine Roger Rombaut herinnert zich vooral de verplichte tewerkstelling in Duitsland. Het gezin lijdt onder de afwezigheid van vader Rombaut en probeert de oorlog door te komen in erg moeilijke omstandigheden. Lily Van Oost, verzetsstrijdster, wordt door de Gestapo aangehouden en, na een passage in de gevangenis van Gent, gedeporteerd naar Ravensbrück. Mona Verhage vertelt het lot van de familie Zwaaf, dat zo vele andere vervolgte Joden beschoren was: aangehouden, gevlucht, ondergedoken, verloren en kwetsbaar, maar deze familie kan rekenen op de steun van de niet-Joodse familie Verhage. Op deze manier brengt de tentoonstelling ook het optreden van de Rechtvaardigen onder de aandacht. Het engagement van Robert, de man van Vic Opdebeeck, is radicaal humanistisch en internationalistisch (hij steunt de Spaanse Republikeinen). Robert wordt naar Duits-

land gedeporteerd en kiest uit puur idealisme de kant van het communisme. Hubert Van de Castele, een dienstweigeraar, probeert ondergedoken te overleven op het platteland. Oswald van Ooteghem is een extreemrechtse activist. Dit centrale personage, dat men tijdens de nazibezetting in elke gemeenschap en elk land terugvindt, kon uiteraard niet ontbreken op de tentoonstelling. Zijn parcours: AVNJ (jeugd Beweging van het VNV, waarin zijn vader militant is), Vlaams Legioen, Waffen-SS, Oostfront. Geen spijt, geen wroeging (er wacht hem een politieke toekomst na de oorlog). De familie Bloch is een Joodse familie; de telg Max Bloch doet zijn verhaal. Nog voor zijn aanhouding is hij het slachtoffer van vernederingen en wordt hij onteigend. Een collaborateur met contacten bij de “overheden” profiteert hiervan om zijn winkel over te nemen. De tentoonstelling geeft zo een beeld van de verschil-

lende manieren waarop de bezetting werd beleefd en de keuzes die werden gemaakt: van de verzetstrijder tot de nazisymphisant, van de stilzwijgende meerderheid die zich schikt naar de omstandigheden tot de Rechtvaardige die het leven redt van een Jood, van de “onderduiker” tot de arbeider in Duitsland. Tot tweemaal toe wordt het ultranationalistisch engagement en ook het lot van de vervolgte Joden in beeld gebracht. Ondanks en misschien omwille van deze kwaliteiten roept de tentoonstelling kritische vragen op die ons terugvoeren naar het uitgangspunt van het project: “oorlog dwingt tot keuzes. Die keuzes kunnen ook na 65 jaar de bezoeker moeilijk onverschillig laten.”

Scheert *Gekleurd verleden* niet eerder al deze mensen over dezelfde kam, alsof de keuzes die zij maakten om hun lot te beïnvloeden of in eigen handen te nemen, allemaal uit vrije wil werden gemaakt? Alsof we allemaal dezelfde kansen krijgen, en vrij en gelijk zijn voor de toekomst! De vervolgte Joden hadden zo goed als géén keuze tijdens de bezetting, en die minieme bewegingsruimte verdween al helemaal toen het politieapparaat en de bestuurlijke diensten van de Endlösung in werking traden dankzij lokale collaboratienetwerken. De familieband wordt dan een verlamme factor die de vervolgers uitspelen om de uitvoering van hun misdaden te vergemakkelijken. De tentoonstelling kan niet echt getuigen van de onnoemelijke angsten die individuen moesten doorstaan wanneer hun rechten werden ontnomen en ze later letterlijk werden buitengesloten uit de mensheid. Daar waar de actie plaatsvindt, of het nu gaat om verzet of collaboratie, heeft het individu wél een keuze, ook al blijkt die keuze soms fataal. Actie is een voorrecht dat de vervolgdgen niet genieten. Het gevaar om de tien families met elkaar te gaan vergelijken wordt paradoxaal genoeg groter door de keuze voor *kleur*.

De laatste jaren gebeurt het vaker dat archieven behandeld en (opnieuw) ingekleurd worden om ze een hedendaagser tintje te geven voor het publiek. Dat is precies wat deze tentoonstelling ook doet, en daarom is ze in zekere zin meer in-gekleurd dan ge-kleurd. De affiche en de kaft van de catalogus zijn daar een mooi voorbeeld van. Echter, creëert deze inkleuring niet een bepaald gevoel van nabijheid waardoor de verschillende parcours onderling verwisselbaar lijken, en illustreert dit dan niet het parti-pris dat we eerder opmerkten? Zowel het engagement van een ultranationalistische, racistische, antisemitische extremist en SS-sympathisant als de keuze van een verzetsstrijder worden opgenomen in het kleurenpalet van de Tweede Wereldoorlog. Deze werkwijze zou wel eens de motieven van de SS'er, zoals hij die zelf helder uiteenzet, kunnen

vergoelijken, terwijl die wel degelijk geassocieerd moeten worden met misdaden tegen de mensheid. Men stapt niet in de SS op dezelfde manier als men in het verzet stapt. Hoewel ook het verzet geweld gebruikt, hebben hun acties een ethische dimensie – dit is precies de inzet van hun strijd. Het nazisme daarentegen volgt een destructieve logica die de hele mensheid bedreigt.

Niettemin zet de confrontatie van de verschillende lotgevallen en herinneringen aan tot nadenken. De curatoren hebben met dit project een moedige gok gewaagd. Aanzetten tot nadenken voorbij de clichés en vrijblijvende oordelen, de tegenstelling slachtoffer/beul ondergraven zonder de rollen verwisselbaar te maken – dat is juist een ethische opdracht voor de getuigen en voor diegenen die de herinnering moeten doorgeven. Aanzetten tot nadenken, dat is

ook aanzetten tot reflectie (ons denken aanzetten tot denken over zichzelf). Dat betekent in dit geval dat we de studie van de grijze zone als denkmodel moeten toepassen op de veelheid aan verledens van verschillende groepen en gemeenschappen binnen eenzelfde land of binnen Europa (niet alleen in Vlaanderen waren er vrijwilligers in de SS of ultranationalisten). Niemand mag ontzien worden bij deze oefening: dat is het grote gebaar dat deze figuren van de hedendaagse Vlaamse herinnering hebben gesteld. Het is nu aan de andere groepen en gemeenschappen om zich ook aan dit intellectuele en politieke avontuur te wagen.

Philippe MESNARD

Directeur

Publicatie & pedagogische piste(s)

In 2004 gaf de Senaat een kleine groep onderzoekers van het SOMA⁽¹⁾ de opdracht een studie uit te voeren naar de eventuele verantwoordelijkheid van de Belgische overheden in de vervolging en deportatie van de Joodse bevolking in België tijdens de Tweede Wereldoorlog. Een kleine drie jaar later bevestigde een lijvig rapport⁽²⁾ onomwonden de gewilligheid van onze overheden. In mei 2007 bood de regering dan ook officieel haar verontschuldiging aan het Joodse volk aan. De politiek toonde niet alleen berouw, maar wenste eveneens dat de jongere generaties zouden kunnen leren uit deze omvangrijke studie.

La Belgique et la persécution des Juifs⁽³⁾ van Anne Roekens⁽⁴⁾ bouwt voort op de oorspronkelijke studie maar richt zich meer specifiek tot het onderwijs.

Het boek is chronologisch opgebouwd en geeft een erg helder beeld van de Endlösung vanuit Belgisch perspectief. Eerst komt de

vooorlogse periode aan bod, die wordt gekaderd binnen de Europese context, vervolgens de oorlog zelf en de periode na het conflict. Het boek biedt interessant fotomateriaal en documenten, en de tekst zelf bevat een groot aantal sleutelwoorden (vetjes gedrukt), kaderstukken en case studies – om zo de band tussen geschiedenis en herinnering te onderstrepen.

De reeks bijlagen kan perfect gebruikt worden tijdens de geschiedenisles. Enkele voorbeelden die het brede perspectief van het boek illustreren: *Joodse slachtoffers van het nazisme (cijfermateriaal)*, *de anti-Joodse politiek in Duitsland en de gevolgen voor België (1933-1939)*, *de Belgische regering in ballingschap in Londen*, *de Nieuwe Orde*, *de Association des Juifs de Belgique (AJB, Vereniging van Belgische Joden)*, *Belgen die Joden hebben gered*, *de Kazerne Dossin in Mechelen, chronologie en aantal gedepoteerde Joden uit België*, *de rol van de NMBS in de deportatie*,

hoe reageerden de Geallieerden op de Endlösung?, *Neurenberg en de houding van de Geallieerden tegenover de Holocaust*, *de repressie in cijfers*, enz. Elk van deze onderwerpen kan makkelijk als zodanig geïntegreerd worden in een competentieoefening. Achteraan het boek vindt de lezer een selectieve bibliografie. A. Roekens benadrukt dat “een opfrissing en analyse van de feiten ons doen stilstaan bij de vele factoren die een democratisch systeem ertoe aanzetten mee te werken aan de uitsluiting en uitzetting van welbepaalde groepen mensen”. De auteur sluit haar werk in deze stijl af en formuleert een onmiskenbare oproep tot herinneringswerk, opdat onze jongeren zouden opgroeien tot verantwoordelijke burgers.

Éric LAUWERS

(1) Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij (Brussel).

(2) R. VAN DOORSLAER (red.), *Gewillig België. Overheid en Jodenvervolgung tijdens de Tweede Wereldoorlog*, Antwerpen/Amsterdam/Brussel, Meulenhoff/Manteau, 2007.

(3) A. ROEKENS, *La Belgique et la persécution des Juifs* [België en de Jodenvervolgung], Brussel, CEGES-SOMA/La Renaissance du Livre, 2010.

(4) Anne Roekens studeerde geschiedenis aan de UCL (Louvain-la-Neuve) en is gastprofessor aan de FUNDP (Namen).

Familiekroniek en oorlogsverleden

Gekleurd verleden is inderdaad een moeilijke denkoefening, een waar intellectueel en politiek avontuur. Voor de curatoren, maar des te meer voor de bezoeker die een uitzonderlijke en kritische rol krijgt toebedeeld. Bedoeling van de tentoonstelling is om het debat aan te gaan over ons “onverwerkt verleden”⁽¹⁾ en de eenzijdige beeldvorming bij te sturen over het Vlaanderen tijdens de bezetting.

De scenografie van de tentoonstelling is voorzeker ongewoon. Een wandeling doorheen tien eilandjes schetst een beeld van de erg verschillende keuzes die mensen – in hoofdzaak Gentenaars – maakten tijdens de ‘ongewone tijd’ die de oorlog was. De eilandjes communiceren niet met elkaar en vormen telkens een apart universum waarin de bezoeker wordt ondergedompeld. De audiogids draagt bij tot deze bijzondere ervaring: afgesloten van de buitenwereld wordt de bezoeker meegevoerd door de stem van de getuigen, binnengeleid in een wereld vol objecten en egodocumenten verbonden aan ‘hun’ oorlog. Dit maakt de intrede in september 1944 emotioneel en authentiek: de bezoeker merkt een ring op met de foto van de vier jaar oude Roger Rombaut, de ring die zijn vader droeg toen hij werd opgeëist (“In Duitsland moet hij houten huisjes bouwen voor een kamp. Wat er in dat kamp gebeurt, dat wil mama me niet vertellen.”), klosjes zijdegaren in de driekleur, in Ravensbrück ingewisseld door Lily van Oost voor drie rantsoenen brood (“Maar wat betekent nu een stukje brood tegenover ons land?”), de geur van het stro in de stal van Hubert Van de Castele, die de verklikker in zijn straat vreesde (“Hitlerken, noemden de mensen hem.”), de zwarte rok en het lichtblauwe hemd op het bed van Rika Demoen (“Als ze me vinden, als ze me komen halen, dan zal het in mijn uniform van de Dietse Meisjesscharen zijn!”), de Jodenster in de patisserie van Max Bloch (“De bende van Hitler heeft een vlag van waanzin over Europa doen waaien.”), vaandels en leeuwen in de bunker van Oswald van Ooteghem, die mooie herinneringen koestert aan de samenkomst van het Vlaams Legioen in Brussel op 6 augustus 1941 (“Een onvergetelijk moment.”) of de medicijnkast van dokter Van Dessel, die geen

onderscheid maakte tussen ‘witten’ en ‘zwarten’ maar zijn beroep met veel toewijding uitoefende (“Tijdens de oorlog hield ik me alleen maar bezig met mijn patiënten.”)

Als een caleidoscoop reflecteert de opstelling facetten van het leven onder de bezetter: telkens ‘van onderuit’ benaderd zodat de bezoeker zich zou kunnen inleven en bepaalde engagementen zou begrijpen in een familiale context. Dat familie een niet te onderschatten factor was die de – juiste of foute – keuze van het individu mee bepaalde, blijkt ook uit de getuigenissen in de telebox, waar bezoekers hun eigen familie- en oorlogsverleden toelichten. De videobeelden tonen bovendien dat families ook vaak zwaar onder druk kwamen te staan door de oorlog: bezoekers getuigen over de ideologische verdeeldheid binnen eenzelfde gezin (vader collaborateur, moeder anti-Duits) en de ‘zwarte’ geur die jaren na de oorlog nog steeds aan de familienaam kleefte. Het zijn dit soort verhalen, waarin de oorlog vanuit een zeer specifiek en persoonlijk perspectief wordt beschouwd, die de basis vormen van de tentoonstelling. De tien getuigenissen krijgen daarom een grote autonomie. De curatoren laten de sprekers zonder onderscheid even lang en even vrij aan het woord – of het nu gaat om een leidster van de Dietse Meisjesscharen die haar eigen en haar vaders onschuld uitschreeuwt, of een familie uit Kortrijk die op risico van eigen leven een Joods gezin onderdak biedt. Pas in de laatste zaal zorgt een panel van historici voor een tegenwicht door de tien getuigenissen van een wetenschappelijk commentaar te voorzien. De getuigenissen worden daar uit het familieverhaal en in een bredere context geplaatst.

Met de keuze voor een breed kleurenpalet en de

focus op familie en persoonlijke herinneringen, willen de curatoren het gemakkelijk moralisme uit de weg gaan. Voor de kleine Roger Rombout is het verschil tussen goed en kwaad evident: de ‘slechte’ soldaten zijn diegenen die zijn vader kwamen halen, de ‘goede’ zij die chocolade bij hadden. Voor de bezoeker is het echter niet altijd even makkelijk de individuele keuzes te beoordelen en het belang in te schatten van opvoeding en familiebanden. Hoezeer bepaalden de idealen van Herman van Ooteghem, leider van de Zwarte Brigade, het parcours van zijn zoon Oswald? In welke mate leerden Lily van Oost en haar broer Henri het patriottisme van hun ouders? De verhalen van Liliane van Steenhaute en Hubert Van de Castele tonen aan dat mensen niet altijd simpelweg ‘wit’ of ‘zwart’ kozen tijdens de oorlog, maar zich meestal in een ‘grijze zone’ bevonden waar toevalligheden, angst, opportunisme en persoonlijke relaties doorslaggevend waren dan morele keuzes⁽²⁾. De tentoonstelling roept hier in zekere zin dan ook op tot individuele verantwoordelijkheid: ongeacht de opvoeding of praktische omstandigheden moet een individu zijn eigen beslissingen maken en verantwoordelijkheid opnemen voor de politieke, maatschappelijke en morele consequenties daarvan. Toch valt het te betreuren dat een aantal ‘grijstinten’ niet aan bod komen of onderbelicht blijven in de tentoonstelling, en dat bijvoorbeeld de collaboratie niet wordt beschouwd in haar verscheidenheid – “verscheidenheid in ernst, motieven en gevolgen”⁽³⁾: economische collaboratie, ideologische collaboratie uit puur opportunisme, bepaalde vormen van bestuurlijke collaboratie of ‘loyale samenwerking’, of ‘accommodatie’ (zich schikken om te redden wat er te redden valt).

Ondanks de verscheidenheid aan getuigenissen en de voornemens van de curatoren zijn het de ‘witte’ en ‘zwarte’ verhalen die beklijven – en misschien zelfs vooral die laatste. Dat is niet alleen zo omdat deze verhalen bekend zijn bij het publiek en inderdaad voor een groot deel de beeldvorming over Vlaanderen bepalen. Ze trekken de aandacht om nog twee andere redenen. Eerst en vooral is er het naoorlogse parcours van Rika Demoen en Oswald van Ooteghem, dat de bezoeker kan nalezen op het paneel dat de overgang vormt tussen de eilandjes en de laatste zaal. Het parcours van sommige getuigen en hun families is triest genoeg erg voorspelbaar (een deel van de familie Bloch en van de Joodse familie die bij de Verhages verbleef, overleefde de oorlog niet), maar dat van de twee veroordeelden doet vragen rijzen. Van Ooteghem mag vandaag dan wel de SS-ideologie hebben afgezworen, hij lijkt de keuzes uit zijn jeugd allesbehalve te betreuren en wil op 86-jarige leeftijd zijn daden kunnen “relativeren”⁽⁴⁾. Na de oorlog, lezen we, laat hij zijn bloedgroeptatouage wegsnijden met een scheermesje, leeft enkele jaren onder een valse identiteit maar wordt later berecht en veroordeeld tot drie jaar cel. Een jaar later is hij al op vrije voeten en bouwt een succesvolle politieke carrière uit bij de Volksunie. Rika Demoen heeft altijd beweerd dat ze zich nooit met politiek heeft ingelaten. Ze beschouwt de Dietse Meisjesscharen als een onschuldige jeugdbeweging maar zit toch 16 maanden gevangenisstraf uit. Naar eigen zeggen heeft ze “niets misdaan” en ze voelt zich in 1944 dan ook onterecht “een gevangene in haar eigen huis” (ook Sophie Loeb, de nicht van Max Bloch, leefde tijdens de bezetting als “een gevangene in haar eigen huis”...). Enkele opvallende videogetuigenissen uit de telebox sluiten aan bij deze retoriek. Zo is er de zoon van Reimond Tollenaere, de oom van Rika Demoen die aan het Oostfront stierf, die de “niet zo malse” repressie hekelt. Ook de nicht van Jetje Claessens, hoofdleidster van de Dietse Meisjesscharen, vraagt zich af of “u ooit heeft gerealiseerd hoe zij [Claessens] gestraft is geweest”. Jetje Claessens werd inderdaad ter dood veroordeeld, maar de waarheid gebiedt ons daaraan toe te voegen dat zij nooit terechtgesteld is geweest en na een gevangenisstraf in 1951 naar Argentinië emigreerde. Ook zij vond van zichzelf “dat ze niets misdaan had”. Het discours van de twee collaborateurs in de tentoonstelling krijgt zo een grimmige ondertoon. Ook al werden zij beiden geboren in erg Vlaamsgezinde families en beïnvloed door ouders, grootouders of ooms, en pleit in zekere zin ook hun jonge leeftijd in hun voordeel (van Ooteghem was amper 17 toen hij naar het Oostfront trok), op geen

enkele manier lijken zij wroeging te koesteren of met spijt terug te kijken op de keuzes uit hun jeugd. Geen van beiden lijken ze de morele betekenis en gevolgen van hun daden ten volle te beseffen. Daarbij komt nog dat het woord ‘nazisme’ niet of nauwelijks valt in de tentoonstelling – er wordt enkel over samenwerking met ‘de Duitsers’ gesproken. Net als Oswald van Ooteghem is ook Rika Demoen nog steeds verbonden met het Vlaams-nationalistisch gedachtegoed als leidster van “Singhet Vro”, een koor dat al meermaals aantrad tijdens het Vlaams Zangfeest. Dat is meteen de tweede reden waarom hun verhalen de aandacht trekken. De Tweede Wereldoorlog behoort nu wel bijna tot het verleden⁽⁵⁾, het blijft een politiek en emotioneel geladen thema dat nog steeds een belangrijke rol speelt in de huidige politieke context van België. De band tussen collaboratie – een principieel foute keuze – en Vlaams-nationalisme valt maar moeilijk door te knippen, ondanks pogingen van bijvoorbeeld Bart De Wever⁽⁶⁾. Het was de voornaamste doelstelling om met deze tentoonstelling een open, sereen en democratisch debat aan te wakkeren over ons oorlogsverleden. Die oproep leken de Vlaamse partijen in de Senaat (uitgezonderd Groen!) op 12 mei te beantwoorden door een wetsvoorstel rond amnestie in overweging te nemen – naar eigen zeggen niet om het voorstel te aanvaarden maar om er een “open

debat”⁽⁷⁾ over te voeren. De toekomst zal uitwijzen welke vorm dit debat precies zal aannemen en waartoe het zal leiden. We gaan dan ook graag verder in op deze problematiek in het (december?) nummer van *Getuigen. Tussen geschiedenis en gedachtenis*.

Anneleen SPIESSENS
(Hogeschool Gent)

(1) Zie Luc Huyse en Steven Dhondt, *Onverwerkt verleden. Collaboratie en repressie in België 1942-1952*, Leuven, Kritak.

(2) De curatoren bevestigden dit uitgangspunt door Chris Van der Heijden, Nederlands historicus en auteur van *Grijs verleden. Nederland en de Tweede Wereldoorlog* (Amsterdam, Contact, 2001), uit te nodigen voor een lezing.

(3) *Onverwerkt verleden*, p. 277.

(4) Gesprek met Bruno De Wever en Oswald van Ooteghem in *De Zevende Dag*, 21 november 2010. Herbekijken: www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/mediatheek/programmas/dezevendedag/2.13233/2.13234/1.909201 [bezocht op 30 mei 2011].

(5) Zie Jens Franssen, *De laatste getuigen: Vlamingen over hun Tweede Wereldoorlog*, Antwerpen, Manteau, 2005.

(6) Bart De Wever (N-VA), “Vlaamse nazi’s”, opiniestuk in *De Standaard* (21 september 2010).

(7) “Senaat neemt voor het eerst wetsvoorstel over amnestie in overweging”, *De Morgen* (12 mei 2011); “De Clerck: Niet de bedoeling te vergeten”, *De Standaard* (18 mei 2011).

‘Hij maakte van mij weer een mens’

Ik voel me blij en triest tegelijk’, zegt Marie Lipstadt-Pinhas (80). Zes en zestig jaar geleden, toen de Brusselse als veertien jarig Joods meisje bij de bevrijding van het concentratiekamp Türkheim in lompen door de straten doolde, nam een Amerikaanse soldaat haar hand en gaf haar een nieuwe jurk cadeau. In juli 2010 kon ze de man eindelijk bedanken, maar kort daarop is hij overleden. ‘Voor de Duitsers was ik een luis. Hij heeft van mij weer een mens gemaakt’, zegt ze.

Het sprookje van de soldaat en het jurkje. Zo doet het verhaal van Marie Lipstadt-Pinhas en soldaat Harry Hendersin al enkele weken de ronde in Amerika. Zij was als Joods meisje in juli 1944 met de laatste beestentrein vanuit Mechelen naar Auschwitz-Birkenau afgevoerd. Hij was een maand eerder als parachutist op de kust van Normandië gedropt en trok van daaruit met de geallieerden door Frankrijk, België en Duitsland. In het Duitse Türkheim kruisten hun paden. Slechts enkele minuten, maar die ontmoeting staat in Marie Lipstadts geheugen gebrand. Wat daaraan voorafging, was geen sprookje, maar de hel. Acht maanden lang. Marie Lipstadt wist niet eens dat ze Joodse was toen ze op 21 juli 1944 samen met har vader en moeder in Brussel opgepakt werd. ‘Ik was anderhalf jaar toen mijn ouders uit het Griekse Tessaloniki naar België emigreerden. Ze waren ongelovig. Er werd thuis nooit over het Jodendom gesproken.’

‘Toen de oorlog uitbrak, besepte mijn vader wel dat het er slecht uitzag voor ons. Hij wilde vluchten, naar Engeland of Griekenland. Maar we zijn in De Panne gestrand. Hij vond geen plaats op een boot. Toen

de Duitsers tot aan de kust oprukten, zijn we naar Brussel teruggekeerd. Daar probeerden mijn ouders zo onopvallend mogelijk te leven. Toen alle Joden verplicht werden zich te laten registreren, heeft hij zich gedeisd gehouden.’

NAAM GESCHRAPT

‘Ik was 13, liep school –la petite Grecque noemde iedereen mij– en leidde een onbezorgd leven. Mijn ouders willen dat zo houden en vertelden niets over onze afkomst. Maar zelf moeten ze in angst geleefd hebben. Mijn moeder heeft de voornaam van mijn vader –Isaac– zelfs van zijn paspoort gekrabbd en in –Ino- veranderd.’

‘Vader werkte als boekhouder in een bedrijfje dat bh’s en badpakken maakte. Daar zijn we op 21 juli 1944 opgepakt. De baas had er ons onderdak gegeven nadat ons huis in Laken door een bombardement van de geallieerden verwoest was. Eerst ging het naar de Gestapokelders aan de Louisalaan en van daar met een vrachtwagen naar de Dossinkazerne in Mechelen. Ik herinner me die rit nog goed. Het was mooi weer en buiten hoorde je vrolijke stemmen. Maar wij zaten te huilen.’

‘In Mechelen werden we in ons blootje gezet. Alles wat enige waarde had, werd ons afgenomen. We moesten een grondig lichaamsonderzoek ondergaan om te kijken of we nergens juwelen of geld verstopt hadden. Er heerste lichte angst, maar geen paniek onder de Joden in de kazerne. Niemand had ooit gehoord van de concentratiekampen, de gasmakers en de crematoria. We dachten dat we ergens in Oost-

Europa tewerkgesteld zouden worden. Bovendien: de geallieerden waren in Normandië geland en we hadden goede hoop dat we snel weer vrij zouden zijn.’

Op 30 juli 1944 werden Marie Lipstadt-Pinhas en haar ouders op de laatste Belgische beestentrein gepropt. ‘Drie dagen en nachten in een overvolle, stinkende en broeiend hete wagon met enkel wat stro, een toilettemmer, wat water en wat voedsel. We

JOODSE VLUCHTELINGE ZIET NA 61 JAAR AMERIKAANSE WELDOENER TERUG VLAAG VOOR ZIJN DOOD

JOODSE VLUCHTELINGE ZIET NA 61 JAAR AMERIKAANSE WELDOENER TERUG VLAAG VOOR ZIJN DOOD

'Hij maakte van mij weer een mens'

'Hij maakte van mij weer een mens'

Ik voel me blij en brieset tegelijk', zegt Marie Lipstadt-Pirhan (79). Vijftienstien jaar geleden, toen de Brusselse als veertienjarige Joods meisje bij de bevrijding van het concentratiekamp Turkenheim in lopen door de straten dookte, nam een Amerikaanse soldaat haar bij de hand en gaf haar een nieuwe jurkje cadeau. In juli kon ze de man eindelijk bedanken, maar kort daaraan is hij overleden. 'Voor de Duitsers was ik een luss. Hij heeft van mij weer een mens gemaakt', zegt ze.

Het sprokje van de wittent en het Joodse doek het verhaal van Marie Lipstadt-Pirhan en soldaat Harry Henderson is al vele jaren de moeite waard. Zij was de eerste vrouw die met haar vader de laatste maanden van de Tweede Wereldoorlog overleefde. Hij was een man met een geweldig karakter en ook van haar. Het sprokje van de wittent en het Joodse doek het verhaal van Marie Lipstadt-Pirhan en soldaat Harry Henderson is al vele jaren de moeite waard. Zij was de eerste vrouw die met haar vader de laatste maanden van de Tweede Wereldoorlog overleefde. Hij was een man met een geweldig karakter en ook van haar.

De jonge Marie Lipstadt. 'Ik weet als kind dat ik een Joodse was.'

een overlevende, wist dat ze tenminste één overlevende was. Het was een overlevende, wist dat ze tenminste één overlevende was. Het was een overlevende, wist dat ze tenminste één overlevende was. Het was een overlevende, wist dat ze tenminste één overlevende was.

Harry Henderson, die verschillende keren terug kwam naar zijn vader, was een man met een geweldig karakter en ook van haar. Het sprokje van de wittent en het Joodse doek het verhaal van Marie Lipstadt-Pirhan en soldaat Harry Henderson is al vele jaren de moeite waard. Zij was de eerste vrouw die met haar vader de laatste maanden van de Tweede Wereldoorlog overleefde. Hij was een man met een geweldig karakter en ook van haar.

Honderden levens gered. 'Een gevengene die ons moest opvangen, fluisterde in mijn oor dat ik moest liegen over mijn leeftijd. Zeg dat je ouder bent, fluisterde hij tegen kinderen. En tegen bejaarden zei hij dat ze zich jonger moesten voordoen. Een echte held was dat, die man heeft honderden levens gered. Want kinderen en bejaarden werden op aparte vrachtwagens afgevoerd.'

Ik heb daar in Vulle, stromende lompem, een hoop ellende, met die jurk heeft hij me mijn waardigheid teruggeven.

'NIET BANG ZIJN, ZEIJN MIJN VADER, ELKE ZONDAG ZULLEN WE SAMENLIDEN, IK GELOOFDE HEM MAAR IN HEM HEM NOOIT TERUGZIEN'

Ik heb mij gelust heb. 'Vandaag ging het naar de kampen van Landsberg, Kasselburg en in de nacht 'Duitsers. We kregen die afkomst van het concentratiekamp van Dachau. De omstandigheden waren er niet beter maar toch zijn er nog vele personen aan overtuigd, hopen en liden. Maar er waren geen kamers en we leefden niet langer in de nacht. Bovendien waren we steeds meer geïsoleerd van de buitenwereld. 'Op 27 april waren de levendigen nu dicht gesloten dat het kamp overvol werd. Te veel naar Dachau. In groepen van 200 personen, 's Avonds kregen de bewakers een lijst met namen. Zij gingen in de kerk, wij in de kerk. Daar zijn we 's avonds vertoefd in de kerk. Het was een nachtmerrie voor de bewakers. 'Ik was doodop en wilde achterblijven, maar mijn moeder heeft me overtuigd. Althans dat ik er niet naar zou gaan, maar ik daar achterblijven, draag ik de last dat moet ik mijn naam bijhouden. 'Ik heb hem nooit meer gezien. Hij was mijn vader. Gelukkig waren de Duitsers gekant en hebben ze hun laatste ritus gemaakt.'

Ik heb daar in Vulle, stromende lompem, een hoop ellende, met die jurk heeft hij me mijn waardigheid teruggeven.

Ik heb daar in Vulle, stromende lompem, een hoop ellende, met die jurk heeft hij me mijn waardigheid teruggeven.

Ik heb daar in Vulle, stromende lompem, een hoop ellende, met die jurk heeft hij me mijn waardigheid teruggeven.

Ik heb daar in Vulle, stromende lompem, een hoop ellende, met die jurk heeft hij me mijn waardigheid teruggeven.

Ik heb daar in Vulle, stromende lompem, een hoop ellende, met die jurk heeft hij me mijn waardigheid teruggeven.

Ik heb daar in Vulle, stromende lompem, een hoop ellende, met die jurk heeft hij me mijn waardigheid teruggeven.

Ik heb daar in Vulle, stromende lompem, een hoop ellende, met die jurk heeft hij me mijn waardigheid teruggeven.

Harry Henderson, die verschillende keren terug kwam naar zijn vader, was een man met een geweldig karakter en ook van haar.

Harry Henderson, die verschillende keren terug kwam naar zijn vader, was een man met een geweldig karakter en ook van haar. Het sprokje van de wittent en het Joodse doek het verhaal van Marie Lipstadt-Pirhan en soldaat Harry Henderson is al vele jaren de moeite waard. Zij was de eerste vrouw die met haar vader de laatste maanden van de Tweede Wereldoorlog overleefde. Hij was een man met een geweldig karakter en ook van haar.

Harry Henderson, die verschillende keren terug kwam naar zijn vader, was een man met een geweldig karakter en ook van haar. Het sprokje van de wittent en het Joodse doek het verhaal van Marie Lipstadt-Pirhan en soldaat Harry Henderson is al vele jaren de moeite waard. Zij was de eerste vrouw die met haar vader de laatste maanden van de Tweede Wereldoorlog overleefde. Hij was een man met een geweldig karakter en ook van haar.

Harry Henderson, die verschillende keren terug kwam naar zijn vader, was een man met een geweldig karakter en ook van haar. Het sprokje van de wittent en het Joodse doek het verhaal van Marie Lipstadt-Pirhan en soldaat Harry Henderson is al vele jaren de moeite waard. Zij was de eerste vrouw die met haar vader de laatste maanden van de Tweede Wereldoorlog overleefde. Hij was een man met een geweldig karakter en ook van haar.

Harry Henderson, die verschillende keren terug kwam naar zijn vader, was een man met een geweldig karakter en ook van haar. Het sprokje van de wittent en het Joodse doek het verhaal van Marie Lipstadt-Pirhan en soldaat Harry Henderson is al vele jaren de moeite waard. Zij was de eerste vrouw die met haar vader de laatste maanden van de Tweede Wereldoorlog overleefde. Hij was een man met een geweldig karakter en ook van haar.

Harry Henderson, die verschillende keren terug kwam naar zijn vader, was een man met een geweldig karakter en ook van haar. Het sprokje van de wittent en het Joodse doek het verhaal van Marie Lipstadt-Pirhan en soldaat Harry Henderson is al vele jaren de moeite waard. Zij was de eerste vrouw die met haar vader de laatste maanden van de Tweede Wereldoorlog overleefde. Hij was een man met een geweldig karakter en ook van haar.

waren blij toen we in Birkenau-Auschwitz mochten uitstappen, maar we stapten recht in een nachtmerrie. Blaffende honden, tierende soldaten, zweepslangen als het niet vlug genoeg ging... 'Ze hadden ons in Mechelen beloofd dat we samen mochten blijven, maar meteen werden de mannen en vrouwen gescheiden. Niet bang zijn, zei mijn vader. Elke zondag zullen we samen zijn. Ik geloofde hem.

Hij was mijn vader, zijn woord was evangelie. Maar ik heb hem nooit teruggezien. HONDERDEN LEVENS GERED 'Een gevengene die ons moest opvangen, fluisterde in mijn oor dat ik moest liegen over mijn leeftijd. Zeg dat je ouder bent, fluisterde hij tegen kinderen. En tegen bejaarden zei hij dat ze zich jonger moesten voordoen. Een echte held was dat, die man heeft honderden levens gered. Want kinderen en bejaarden werden op aparte vrachtwagens afgevoerd. Drie maanden hebben Marie Lipstadt en haar moeder alle verschrikkingen en ontberingen van

dat je ouder bent, fluisterde hij tegen kinderen. En tegen bejaarden zei hij dat ze zich jonger moesten voordoen. Een echte held was dat, die man heeft honderden levens gered. Want kinderen en bejaarden werden op aparte vrachtwagens afgevoerd. Drie maanden hebben Marie Lipstadt en haar moeder alle verschrikkingen en ontberingen van

Birkenau overleefd. 'Koude douches. Geschoren tot er geen haartje meer op ons lichaam stond. Een nummer getatoeëerd op de arm. Gekleed in vuile lompen. Urenlang stilstaan tijdens ochtendlijke appels. Honger, kou, ziektes... Hele dagen met stenen sleuren tot we 's avonds op onze knieën naar onze barak kropen...'

'Toen we op een avond wat warmte bij elkaar zochten, lachte de kapo (een gevangene die toezicht hield over de medegevangenen) ons uit. Laat maar, zei ze. Je zal het binnenkort nog warm genoeg krijgen. Zoals mijn ouders. Die zijn ook vergast en verbrand. Mijn moeder en ik keken mekaar aan. We geloofden er niets van. Die is zot geworden, zie iedereen. Later zagen we hoe de zwakkeren telkens weer weggeselecteerd werden. Toen begrepen we het wel.'

'Eind oktober 1944 hoorden we in de verte al de kanonnen van de Russen. We voelden dat er iets op til was en de Duitsers merkten dat ook. We moesten opnieuw naakt in de rij en er volgde een zoveelste selectie. Door dokter Mengele, de engel des doods, heb ik later vernomen. Hij is drie maal rond mij gelopen en vroeg hoe oud ik was. Zestien zei ik. Nooit liegen, had mijn vader gezegd. Het is de enige keer in mijn leven dat ik het wel gedaan heb'

'Vandaar ging het naar de kampen van Landsberg, Kaufering en ten slotte Türkheim. Werkkampen die afhingen van het concentratiekamp van Dachau. De omstandigheden waren er iets beter maar toch zijn er nog velen gestorven aan uitputting, honger en tyfus. Maar er waren geen gaskamers en we leefden niet langer in doodsangst. Bovendien zagen we steeds vaker geallieerde vliegtuigen overvliegen.' 'Op 25 april waren de bevrijders zo dicht genaderd dat het kamp ontruimd werd. Te voet naar Dachau. In groepen van 200 vrouwen. 's Avonds klopten de bewakers aan bij boeren. Zij sliepen in de hoeve, wij in een schuur. Daar zijn we 's morgens ont-snapt en de bossen ingevlucht. Achtervolgd door de bewakers.'

'Ik was doodop en wilde achterblijven, maar mijn moeder heeft me meegesleurd. Als de Duitsers je te pakken krijgen, zullen ze weer je haar afknippen, dreigde ze. Ik heb dan al mijn moed bijeengeraapt. Uit koketterie, want dat wilde ik nooit meer meemaken. Gelukkig waren de Duitsers gehaast en hebben ze hun zoekactie vlug gestaakt.'

'We trokken naar het centrum van Türkheim, tegen de stroom van vluchtende Duitsers in. Daar heeft een kloosterling ons aan onderdak geholpen. Toen ik 's morgens door het raam keek, zag ik een kaki auto passeren. En nog een tweede. Ik heb naar mijn moeder geschreeuwd Mama, mama we zijn vrij... en we leven nog en ik ben buiten gelopen. Naar het dorpsplein, waar de Amerikanen een groepje krijgsgevangenen verzameld hadden.'

'Ik stond daar met grote ogen te kijken tot er een Amerikaanse soldaat op mij afkwam. Maar ik begreep hem niet. Ik kon hem enkel mijn tatoeage tonen. Hij nam mijn hand vast en samen stapten we een kledingwinkel binnen. Daar moest ik voor een spiegel gaan staan en hield hij verschillende jurkjes voor mij. Tot hij er eentje vond dat mij aanstond. We zijn zonder betalen naar buiten gewandeld. De ogen van de winkelier schoten vuur, maar hij durfde niet te reageren. Bye, bye zwaaide die Amerikaan, en weg was hij.'

HALVE WERELD RONDGEREISD

Vijfentwintig jaar later schreef Lipstadt een brief naar La Libre Belgique om de soldaat terug te vinden. Daarin vertelde ze wat dat jurkje voor haar betekend had. 'Ik liep daar in vuile stinkende lompen. Eén hoop ellende. Die jurk heeft mij mijn waardigheid teruggegeven. Ze heeft van mij opnieuw een vrij mens gemaakt. Voor de Duitsers waren we geen mensen, maar de minste van de beesten. Luizen. Of zelfs dat niet: werktuigen. We waren zoveel waard als het aantal stukken dat we konden maken.'

Haar brief reisde de halve wereld rond en tientallen mensen spanden zich in om haar weldoener op te sporen, maar het duurde nog tot juli 2010 alvorens de twee met elkaar in contact kwamen. Harry Hendersin had in 1984 al een kopie van de brief gekregen, maar hij had hem in een map gestopt. Hij vond het niets bijzonders wat hij in Türkheim gedaan had. Toch niet in vergelijking met de gevechten die hij die dagen geleverd had. En waar hij zo vaak voor gedecoreerd was.

Tot hij de brief begin 2010 toonde aan een vriend. Die stond aan de grond genageld. 'Ben jij de man van dat jurkje? Wil je haar terugzien', vroeg hij. 'Ja', knikte Harry Hendersin en zes weken geleden Marie Lipstadt hem eindelijk bedanken. Via webcam. Hendersin was al zwaar ziek en kon nauwelijks nog spreken maar zijn kleindochter maakte alles verstaanbaar.

Marie Lipstadt: 'Wat ik toen voelde, dat kan je niet onder woorden brengen. Hij vroeg me of ik het jurkje nog had, maar ik heb het na de oorlog weggegooid. Samen met alles wat me aan die periode herinnerde. Ik was zo gelukkig om hem terug te zien. Maar nu ben ik triest. Want in augustus 2010 is hij overleden. Hij was 89 jaar.'

JAREN GEZWEGEN

Jarenlang heeft Marie-Lipstadt gezwegen over haar concentratiekamp verleden, maar toen ze met pensioen ging, is ze toch beginnen te praten. Voor de Stichting Auschwitz – vzw Auschwitz in Gedachte-

nis, in Brusselse en Waalse scholen. 'Ik had dat stukje verleden altijd verdrongen. Toen ik thuis kwam, heb ik zo vlug mogelijk die tatoeage van mijn arm laten verwijderen. Omdat ik er op straat aangestaard werd.'

'Mijn moeder wilde dat ik meteen ging werken, maar ik wilde mijn oude leven terug. Opnieuw naar school, naar mijn vroegere vriendinnen. Een oom heeft toen mijn studies aan de handelsschool betaald. Daarna vond ik werk als typiste. Over de concentratiekampen hebben we thuis nooit meer gesproken, want dat eindigde altijd in tranen. Mijn moeder is de dood van mijn vader nooit te boven gekomen.'

'Ook ik heb jarenlang op hem gewacht. Het kon toch niet dat ik als zwak meisje die gruwel overleefd had en dat hij als sterke man het niet gehaald had? Tot we vernamen dat hij in Mauthausen gestorven is. Ook onder vrienden werd daar zelden over gepraat. Omdat het te veel pijn deed, omdat iedereen familie verloren had. Altijd was er dat gevoel: waarom ik wel en zij niet... Van de 50.000 Joden in Tesseloniki hebben er 2.000 de Holocaust overleefd.'

'Die voordrachten gaven een nieuw doel aan mijn leven', zegt ze. 'Ze gaven zin aan wat ik meegemaakt had. Ik druk de jongeren op het hart dat ze niet mogen vergeten wat er gebeurd is en dat je nooit een groep mensen mag stigmatiseren. Ze luisteren altijd geboeid, maar als ik zie wat de volwassenen doen, dan zinkt de moed me soms in de schoenen. De manier waarop Romazigeuners behandeld worden, de houding van veel mensen tegenover moslims, tegenover mensen met een andere huidskleur... dan vraag ik me af of we echt wel lessen getrokken hebben uit die oorlog.'

Willy DE BUCK

In Het Nieuwsblad van zaterdag, 4 september 2010, pagina's 18 & 19; bewerkt door Frédéric Crahay en Frank Van Eeckhout.

Lees tevens: "Wanneer het geluk uit de hemel valt", via: www.auschwitz.be > Hulpbronnen > Vorig tijdschrift: Driemaandelijks tijdschrift van de Stichting Auschwitz > Tijdschrift nr 40-41 NL (Jan-Jun 1994).

« De zetel van de Gestapo in Brussel – Erkenning en bewaring »

Monument Baron Jean De Selys Longchamps, zie ook:
<http://home.clara.net/clinchy/selys.htm> /
www.brusselsremembers.irisnet.be/home/index.cfm
www.irismonument.be/nl.Sint-Gillis.Louizalaan.A004.html

Louizalaan 347.

Louizalaan 453.

Gedenkplaat
Louizalaan 453.

De volgende studiedag van de vzw Auschwitz in Gedachtenis zal gaan over de zetel van de Gestapo te Brussel en zal de verschillende mogelijkheden tot klassering van de bezette gebouwen nagaan. Drie gebouwen van de Louizalaan op de nrs. 453, 347 en 510, werden tijdens de Tweede Wereldoorlog in beslag genomen door de Duitse veiligheidsdiensten (Sicherheitspolizei en Sicherheitsdienst), meer bekend onder de naam Gestapo. Niets wekt de aandacht van de voorbijganger over de geschiedenis van deze gebouwen, ware het niet het gedenkteken gewijd aan Jean de Selys Longchamps en een plakkaat op de gevel van nr. 453. Deze sinistere locatie maakt deel uit van de meest belangrijke en meest

kenmerkende, aangezien ze huisvesting gaf aan de breinen die achter de arrestaties van verzetsleden en van waaruit de deportaties in België en Noord-Frankrijk werden georganiseerd. Verscheidene getuigenissen van overlevenden geven ons weer wat er, tussen ondervragingen en tortuur, hier plaatsvond. De voormiddag van de studiedag zal gaan over de geschiedenis van de zetel van de Gestapo te Brussel evenals enkele van zijn vertakkingen en afhankelijkheden in België en Noord-Frankrijk. De namiddag zal gewijd worden aan de bewaringsmogelijkheden van de inscripties die in de kelders van de gebouwen terug te vinden zijn, deze inscripties zijn van de hand van de slachtoffers van de bezetter.

**Koninklijke Bibliotheek
van België (Auditorium Lippens)**

Vrijdag, 21 oktober 2011

Info & Inschrijving, via:
daniel.weysow@auschwitz.be
02.512.79.98

Uitnodiging

ACADEMISCHE ZITTING VOOR DE UITREIKING VAN DE PRIJZEN VAN DE STICHTING AUSCHWITZ 2010-2011

Donderdag 22 september 2011 om 18 uur

Stadhuis – Gotische Zaal
Grote Markt - 1000 Brussel
(Ingang via de Leeuwentrap)

Gelieve uw aanwezigheid te bevestigen per mail, via: daniel.weyssow@auschwitz.be
of Stichting Auschwitz – Instelling van Openbare Nut, Huidevettersstraat, 65 te 1000 Brussel
Tel.: 02.512.79.98 – Fax: 02.512.58.84

De heer **Freddy THIELEMANS**, Burgemeester van de Stad Brussel;
het Schepencollege van de Stad Brussel;
Baron Paul HALTER, Voorzitter, **Henri GOLDBERG**, Secretaris-generaal, en de Raad van Bestuur van de Stichting Auschwitz

hebben het genoegen u uit te nodigen voor de uitreiking van de

Prijzen van de Stichting Auschwitz 2010-2011

De zitting grijpt plaats in aanwezigheid van

Mijnheer **Wim DE VOS**,
lid van de Raad van Bestuur van de Stichting Auschwitz, Medewerker in de cel « Wetenschappelijke Politiek »
van het Kabinet van Mevrouw Sabine LARUELLE, Federaal minister van de KMO's, van de Zelfstandigen,
Landbouw en Wetenschappelijke Politiek ;

Mijnheer **Yves ROGEMAN**,
Raadgever van het Kabinet van Mijnheer Jean-Claude MARCOURT,
Vice-President en Minister van Hoger Onderwijs van de Franstalige Gemeenschap van België ;

Mijnheer **Wilhelm Heinrich SPÄTH**,
Minister-Raadgever – Ambassade van de Duitse Bondsrepubliek ;

Mijnheer **Jérémy DOMIS**,
Wetenschappelijk Medewerker – Ambassade van Frankrijk.

**De « Prijs Stichting Auschwitz » 2010-2011
wordt toegekend aan:**

Mijnheer Raphaël TOLEDANO

voor zijn werk getiteld *Les Expériences Médicales du Professeur
Eugen Haagen de la Reichuniversität Strassburg : Faits, Contexte
et Procès d'un Médecin National-Socialiste.*

Doctoraatstheïs in de Geneeskunde, Université de Strasbourg

**De Prijs « Stichting Auschwitz –
Jacques Rozenberg » 2010-2011
wordt uitgereikt aan:**

Monsieur Jean-Louis ROUHART

voor zijn werk getiteld *Beitrag der illegalen Korrespondenz
als Forschungsquelle zur Geschichte der deutschen NS-
Konzentrationslager. Pädagogische Anwendungsmöglichkeiten.*

Manuscript (Liège)

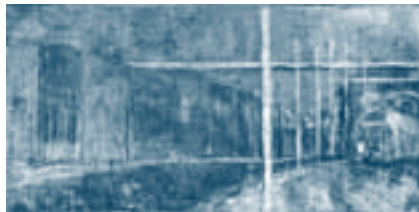
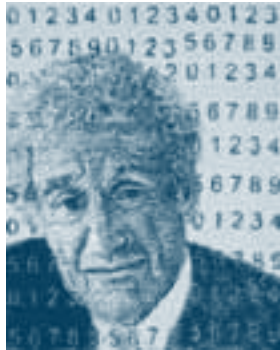
Muzikale omlijsting : Maïté Leuridan, viool & cello.

De academische zitting zal gevolgd worden door een vriendschappelijke drink.

TENTOONSTELLING FRANCINE MAYRAN

Nationaal Gedenkteken van het fort van Breendonk / 14/05/2011 – 04/09/2011

« Passive witnesses, guilty witnesses ? »

Francine Mayran is in 1958 in Straatsburg geboren uit joodse ouders uit de Elzas. Zij is een kunstenaar die ook de psychoanalyse beoefent of een psychoanalytica die ook schildert. Zoals zij zelf zegt werd de keuze van die onderwerpen snel evident: « *Après des années de peinture de paysages, (...) j'ai eu envie de peindre des groupes en souffrance, je me suis retrouvée face à des images de déportés à la libération des camps. Non, je n'ai pas choisi la Shoah, c'est elle qui m'a choisie. De ce jour je n'ai plus peint que des rescapés. J'ai eu besoin de rompre un silence sur les morts, un silence sur leurs vies, un silence sur les douleurs des survivants et sur celles des descendants.* » De schilderkunst en meer bepaald het oeuvre van Francine Mayran richten zich tot allen en reiken ze tot het universele: « *Il ne s'agit, ni de la tragédie du peuple juif, ni de celle des tziganes, c'est notre histoire à tous, c'est la tragédie de toutes les guerres qui déciment des peuples, de toutes les oppressions, de toute les terreurs, de tous les holocaustes.* »

Sedert 2009 stelt Francine Mayran ten toon op diverse locaties in Frankrijk en Duitsland. In haar streven om vooral tentoon te stellen op zinvolle plekken en nieuwe horizons te verkennen, heeft zij bijna vanzelfsprekend contact gezocht met het Gedenkteken als uitzonderlijk symbool en oord van gedachtenis van de politieke nazivervolging in België. Zo ontstond het project en kreeg het gestalte: gelegenheidcontacten werden regelmatig, het project werd ontwikkeld en er kwamen nieuwe actoren bij: Kazerne Dossin in Mechelen en de stad Boortmeerbeek.

Die drie oorden zijn door geschiedenis verenigd: de geschiedenis van de deportatie hetzij door repressie of vervolging. Symbolen van deze deportatie: drie stations, drie oorden van leven die het vertrek of een etappe naar de dood werden Ook de trein! Symbool voor moderniteit, mobiliteit en snelheid en middel dat de mensen nader tot elkaar brengt, werd door de nazibezetter misleid tot een middel om mensen te scheiden, te laten verdwijnen en te doden.

→ www.fmayran.com

Sporen is een uitgave van de
Vzw Auschwitz in Gedachtenis

Eindredactie: Henri Goldberg

Hoofdredacteur: Pol De Grave

Redactiesecretariaat: Frank Van Eeckhout

Redactie: Frédéric Crahay, Willy De Buck, Eric Lauwers,
Philippe Mesnard & Anneleen Spiessens

Verantwoordelijke uitgever: Baron Paul Halter

Wake Up Design, Yann Collin

Drukkerij Hayez nv, 1080 Brussel

Wij hebben het genoegen u de ingebruikname van de nieuwe internetsite van de Stichting Auschwitz en de vzw Auschwitz in Gedachtenis te melden: www.auschwitz.be Indien u onze newsletter, die u op de hoogte houdt van onze verschillende activiteiten, wenst te ontvangen, vergeet u dan niet in te schrijven aan de hand van het formulier dat zich op de bovenrechterzijde van de sitepagina's bevindt. U dient juist de taal te selecteren en uw naam en emailadres in te vullen en nadien het bevestigingsbericht, dat u dan zal ontvangen, te bevestigen. Prettig bezoek !

Contact:

Vzw Auschwitz in Gedachtenis
Stichting Auschwitz

Huidevettersstraat 65, 1000 Brussel

Tel: 02/512 79 98 - Fax: 02/512 58 84

e-mail: info@auschwitz.be

Met steun van de
Vlaamse overheid

